

KAPITTEL 5

Bekymringsarbeidet i lokalt politi

Arbeidet vi gjør nå er et nybrottsarbeid, vi prøver og feiler og skaper metoder underveis.

Ledende bekymringsarbeider i politiet

Som beskrevet i kapittel 3 er innføringen av såkalte radikaliseringskontakter i politiet ett av tiltakene i regjeringens handlingsplan. Disse politifolkene og deres arbeid har også vært det empiriske sentrum for vår undersøkelse av bekymringsarbeidet. I dette kapitlet vil vi gå nærmere inn på hvordan politiet utformet og organiserte arbeidet i distriktene vi studerte. Vi vil også ta for oss strukturer og rammer for det tverretatlige samarbeidet. Deretter vil vi diskutere hvordan bekymringsarbeidets «ny-het» stiller det i en spesiell posisjon i forhold til annet politiarbeid. Vi er særlig opptatt av to spenningsforhold her. For det første: spenningen mellom arbeidsformer og strategier med trekk av det vi kaller henholdsvis nedenfra og ovenfra. For det andre: spenningen mellom kontrollaspekter og omsorgsaspekter, gjerne referert til som henholdsvis «politisporet» og «hjelpesporet».

Forebyggingsarbeid i politiet

Det vil kaller bekymringsarbeid er i politiet også en bestemt form av det som kalles forebyggende politiarbeid. Bjørge (2015) bruker forebygging i betydningen «å redusere forekomsten av kriminelle handlinger og redusere den skaden som kriminaliteten forårsaker», en definisjon som også passer godt i vår sammenheng. Samtidig er det en rekke måter å forstå politiets forebyggende arbeid på, noe som medfører at skillet mellom politiets hjelpende, håndhevende og forebyggende virksomhet ikke alltid er like klart (Gundhus, 2014).

Forebygging, ved siden av reaksjon på lovbrudd, er siden den spede starten på 1950-tallet (Balchen, 1998) blitt en uttalt oppgave for norsk politi. I politiloven (1995) ble forebyggende innsats nevnt som det første viktige formålet i § 1. Ifølge Lie (2011, s. 23) er det «å arbeide både i forkant og i etterkant av et lovbrudd blitt to likeverdige strategier for å forhindre fremtidig kriminalitet». Om denne påståtte likeverdigheten eksisterer i praksis, kan diskuteres (Gundhus, 2014). Det er likevel ingen tvil om at politiets prioritering og praksis har fokus på forebygging. Ikke minst har forebygging blitt utvidet fra å handle om barn og unge, til å omfatte «alt og alle».²³ Denne endringen er en viktig forutsetning for politiets rolle i myndighetenes forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Rent institusjonelt gjelder dette for eksempel utviklingen av tverrretatlige og tverrsektorielle strukturer for samarbeid, slik vi beskrev i kapittel 3. Disse strukturene eksisterte som nevnt forut for handlingsplanen, og ble pekt ut i den samme planen som den ideelle rammen for det nye arbeidet.

Men framveksten av forebyggende politiarbeid har også brakt med seg nye måter å tenke på, som vi skal se også har viktige implikasjoner for bekymringsarbeidet. Begrepet «forebyggende arbeid» er hentet fra medisinen, og oppsto i kjølvannet av ny kunnskap om mikroorganismer og smitte: man endret fokus fra å bekjempe sykdom, til å bekjempe sykdommens årsaker (Balchen, 1998). Tilsvarende skal altså kriminalitetsforebyggende arbeid forhindre kriminalitet, blant annet ved å rette seg mot kriminalitetens årsaker (Gundhus, 2014). Fra medisinen har man også lånt inndelingen i primær-, sekundær- og tertiærforebygging. Primærforebygging (også kalt universell forebygging) betegner forebygging rettet mot en generell befolkning. Sekundærforebygging (selektiv forebygging) retter seg mot grupper som er ansett for mer utsatt for risiko enn primærbefolkningen. Tertiærforebygging (indikativ forebygging) er forebygging som retter seg mot personer, grupper og miljøer som allerede er utsatt. Videre grupperer man ofte kriminalitetsforebyggende strategier i sosiale og personrettede strategier, situasjonelle strategier og strafferettslige strategier (Bjørge, 2015). Strategier i den første kategorien retter seg typisk mot de antatte årsakene til at noen grupper og individer blir

23 Jevnfør for eksempel *Politiets virksomhetsstrategi 2023–2025* (Politiet, 2023).

voldelige ekstremister, for å holde oss til vårt eksempel. Situasjonelle strategier handler om å forebygge at noe skjer via påvirkning av betingelsene i konkrete situasjoner framfor å behandle årsakene, for eksempel ved å inndra passet til et individ man mistenker har planer om å slutte seg til en terrororganisasjon i utlandet. Strafferettslige strategier skal forsøksvis forhindre kriminalitet via rettssystemet. Innen vårt felt kan rettsforfølging og fengsling av hjemvendte fremmedkrigere tjene som eksempel på en strategi i denne kategorien. Vi finner altså tiltak i alle disse tre kategoriene i regjeringens handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme. I arbeidet vi har undersøkt, skal vi se at det dominerende elementet er strategier av den førstnevnte typen, de som forsøker å ta tak i årsakene, på individ- eller gruppenivå, til at ekstremisme oppstår og fortsetter.

Sosiale og personrettede forebyggingsstrategier i politiarbeid vil som regel forutsette en arbeidsmåte som skaper tillit og gode relasjoner mellom politiet og folk som berøres av arbeidet (Lie, 2011). Innsatsen rettes ofte mot å unngå at personer fortsetter å være, eller blir, kriminelle (Gundhus, 2014). Dette kan for eksempel innebære å bli godt kjent med lokale ungdomsmiljøer og pleie positiv kontakt med ungdommer man opplever som i risiko, for eventuelt å fange opp negativ utvikling og sette inn tiltak om nødvendig. Politiets kontrollfunksjon får «konkurransen» av et mål om å identifisere sårbarhet og behov for hjelp, en slags omsorgsfunksjon. Som vi skal se preget denne dobbeltheten bekymringsarbeidet på mange måter.

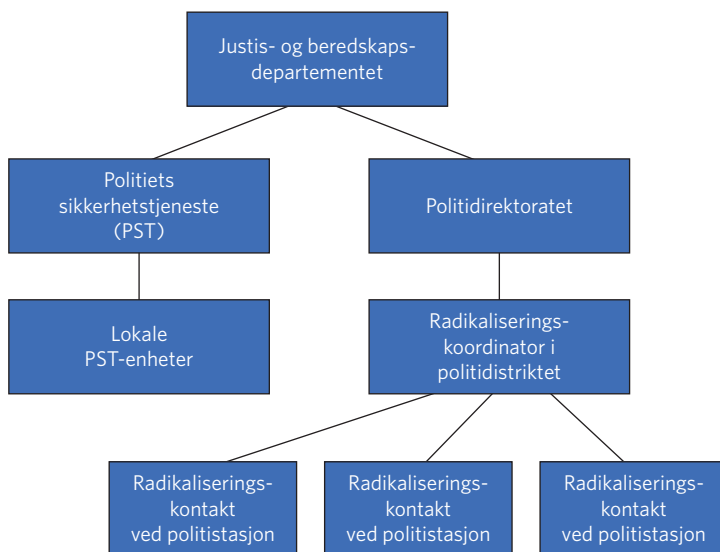
Bekymringsarbeidet føyer seg altså inn i det forebyggende arbeidet som norsk politi har utviklet over flere tiår. Samtidig skal vi seinere i kapitlet se at de også skiller seg fra annet forebyggende politiarbeid, på måter som skaper utfordringer og dilemmaer.

Bekymringsarbeidets innhold og organisering

Som nevnt i kapittel 3, utpeker handlingsplanen politietaten til hovedansvarlig i bekjempelsen av radikalisering og voldelig ekstremisme. Politiets sikkerhetstjeneste skal gjøre løpende trusselvurderinger og håndtere enkeltsaker der risikoen er vurdert som særlig høy, mens det ordinære

politiet har hovedansvar for lokalt forebyggingsarbeid og håndtering av enkeltsaker med mindre risiko. Med disse oppdragene har det også fulgt betydelige midler fra handlingsplanen.

Slik vi også har beskrevet tidligere, har utpeking av betjenter med særlig ansvar for dette arbeidet vært ett av de sentrale tiltakene i handlingsplanen knyttet til politiet. I distriktene vi studerte var det organisert på denne måten: man hadde en ansvarlig betjent på distriktsnivå, gjerne referert til som «radikaliseringskoordinator». Videre hadde hver politistasjon eller hvert lensmannskontor i regelen en person med spesielt ansvar, gjerne kalt «radikaliseringskontakter» (noen ganger «ekstremismekontakter»). Hvor mye av radikaliseringskontaktens stilling som var øremerket dette arbeidet varierte, fra de som jobbet fulltid med radikalisering og ekstremisme til de som ikke hadde hatt noen saker i det hele tatt og som (foreløpig) var radikaliseringskontakter mest i navnet. Kontaktene fulgte altså opp saker i sin krets, i samarbeid med koordinatoren ved behov. Alle de fire distriktene vi fokuserte på hadde møter, ledet av koordinatoren, der alle radikaliseringskontaktene i distriktet møtte, for å utveksle relevant informasjon og for å diskutere pågående bekymringsaker. Slike møter varierte i hyppighet mellom distriktene,

Figur 5.1. Aktører i politiets forebyggingsarbeid mot radikalisering og voldelig ekstremisme

fra ukentlige til «noen ganger i året». Radikaliseringskoordinatoren ledet arbeidet knyttet til forebygging av radikalisering og ekstremisme i distriktet, men var ikke formelt sett kontaktens leder, ettersom disse var plassert i linja på sine respektive enheter.

Radikaliseringskontaktene og -koordinatorene var ansvarlige for politiets forebyggende arbeid i bred forstand. Helt sentralt sto det som må kunne betegnes som tertiærforebygging, nemlig å håndtere og følge opp såkalte bekymringssaker, saker som politiet hadde opprettet selv eller som var meldt inn fra eksterne aktører.²⁴ Dette arbeidet vil vi se nærmere på i neste kapittel. I denne sammenhengen nøyer vi oss med en rask oversikt over hva håndtering av en bekymringssak kunne innebære, for eksempel innhenting av informasjon som kunne belyse saken og bidra til en vurdering av bekymringsnivå og i noen tilfeller såkalte bekymrings- eller avklaringssamtaler med personer omfattet av bekymring. Noen ganger fant radikaliseringskontaktene dessuten bekymringssaker selv, i den forstand at de plukket opp tegn og varsler og igangsatte undersøkelser og/eller tiltak basert på egne observasjoner. Andre saker kom via bekymringsmeldinger fra andre politifolk, offentlige hjelpeinstanser som Nav eller barnevern, asylmottak, skoler, pårørende eller andre privatpersoner.

Håndteringen av disse sakene besto i å gjøre en vurdering av bekymringen, det vil si av hvilken risiko man sto overfor med tanke på ekstremistisk vold eller en utvikling mot slik vold. I alle politidistriktene vi besøkte i forbindelse med denne studien hadde lokalt politi jevnlige møter med sikkerhetstjenesten der informasjon om enkeltsaker ble utvekslet, og de to instansene sendte også enkeltsaker mellom seg etter som bekymringen ble justert enten «opp» eller «ned». Det skulle også gjøres en vurdering av behovet for å sette inn tiltak. Mulige tiltak kunne for eksempel være videre monitorering med etterretning, bekymrings- eller avklaringssamtale, anmeldelse og oppretting av straffesak, inndragelse av våpen, bekymringsmelding til psykisk helsevern, inndragelse av pass

24 Ifølge politiets årsrapport for 2017 (Politidirektoratet, 2017) rapporterte flere distrikter om en nedgang i slike saker fra året før. Politidirektoratet har imidlertid på spørsmål fra oss opplyst om at ikke føres noen sentral oversikt over antall saker. De enkelte politidistriktene fører egne oversikter. Disse har vi ikke hatt tilgang til, og kan dermed ikke si noe konkret om verken saksomfanget eller hvordan dette har utviklet seg de siste årene.

eller påkobling av andre tjenester, for eksempel med opprettelse av såkalt individuell plan.²⁵

Å innhente og dele informasjon om bekymringer – med andre politifolk, med Politiets sikkerhetstjeneste og i noen tilfeller med andre forebyggingsinstanser – ble sett på som en svært viktig oppgave for radikaliseringskontaktene. Samtidig opplevde man i flere distrikter at det manglet gode metoder og systemer for denne etterretningsvirksomheten. Å utvikle slike var dermed en prioritert oppgave for mange, særlig blant de i ledende stillinger. I alle distrikter ble bekymringsaker registrert – og oppdatert etter hvert som de utviklet seg – i egne prosjekter i politiets kriminaletterretningsregister Indicia.²⁶

Kontakt og samarbeid rundt tiltak med andre instanser, som sikkerhetstjenesten, Nav, barnevernet eller SLT-koordinator var en annen sentral side av radikaliseringskontaktens oppfølging av konkrete saker. Mange saker ble «sendt videre»: ved høy bekymring til sikkerhetstjenesten, og ved lav bekymring, eller der bekymringen dreide seg om annen problematikk enn radikalisering, til kommunens hjelpeapparat eller helsevesen. I andre saker forble lokalt politi involvert i saken, men samarbeidet tett med øvrige instanser.

Selv om tertiærforebygging, rettet mot personer man antok allerede var i noen grad av risiko, syntes å utgjøre den største delen, rettet forebyggingen i lokalt politi seg også mot ulike nivåer i samfunnet. Politiets

25 Individuell plan er en plan som viser mål, ressurser og behov for personer som mottar offentlige tjenester i Norge. De involverte tjenestene skal utarbeide planen i samarbeid med bruker, for å sikre at det er lik forståelse for mål og behov, samt at det til enhver tid er noen som er ansvarlige for å tilby de tjenestene som planen forutsetter (Helsedirektoratet, 2022). *Enhetlig arbeidsmetode* fra POD anbefaler individuell plan (IP) som tiltak i enkelte bekymringsaker. Viktige samarbeidspartnere for politiet, som barnevernet, Nav, helsearbeidere og skoler er i lov eller forskrift pålagt å bidra i forbindelse med slike planer. Det anbefales også å inkludere foresatte i arbeidet der det er mulig og naturlig (også for unge voksne).

26 Her har politiet anledning til å registrere opplysninger om personer uten at det er opprettet noen straffesak. Tilgangen til de registrerte opplysningene var imidlertid begrenset og ikke allment tilgjengelig for andre politifolk. Bekymringsarbeiderne tok også sikte på å fjerne utdatert, irrelevant eller feil informasjon som var registrert og å slette saker der bekymringen var «sjekket ut». Dette ble gjerne referert til som «å vaske (Indicia)-prosjektet». Ut over å registrere at praksis – det vil si terskelen for å registrere og beholde informasjon i Indicia – varierte noe mellom distriktene, hadde vi ikke anledning til å gå veldig spesifikt inn i spørsmålet om håndtering av opplysninger i Indicia. Å bli registrert i politiregistret er selvfølgelig en svært alvorlig sak, og håndteringen av dette er dermed et viktig rettssikkerhets spørsmål som bør forskes mer på.

primærforebygging, altså forebygging rettet mot den generelle befolkningen, kunne typisk være foredrag om voldelig ekstremisme på en skole, mens sekundærforebygging kunne være samarbeid med moskeer og spesiell kontakt med skoler med kjente ekstremistmiljøer.

Politiets bekymringsarbeid omfattet altså både håndtering av konkrete bekymrings saker og annet forebyggingsarbeid. Vi vil diskutere ulike aspekter ved håndteringen av bekymrings saker i mer detalj i kapittel 5, 6 og 7. I resten av dette kapittelet vil vi først ta for oss strukturer og rammer for det tverretatlige samarbeidet. Deretter vil vi diskutere hvordan bekymringsarbeidets «ny-het» stiller det i en spesiell posisjon i forhold til annet politiarbeid.

Tverretatlig samarbeid - rammer og strukturer

Som tidligere nevnt har lokalt politi ifølge handlingsplanen en «nøkkelrolle» i det helhetlige forebyggende arbeidet. Vi observerte at bekymringsarbeiderne i politiet brukte mye kapasitet på å prøve seg fram for å definere sitt eget arbeid, opparbeide seg kompetanse og få på plass rutiner for å innfri denne nøkkelrollen. En annen viktig observasjon var at det var stor variasjon mellom kommunene med tanke på kunnskap om temaet og hvor høyt det var prioritert. Noen steder var samarbeidet godt og tett, og politiet opplevde å få god respons på sine initiativer overfor kommune og Nav. Andre steder hadde bekymringsarbeidet lav prioritet, noe som kunne skape frustrasjon og oppgitthet hos politifolk som forsøkte å spille ut sin nøkkelrolle.

Noen fastlagte rammer levert fra ledelse og myndigheter lå imidlertid til grunn. Foruten regjeringens handlingsplan, fantes det lokale planer og veiledere, gjerne utviklet i samarbeid med kommunene. Disse ga retning for politiets arbeid og samarbeid med andre instanser. I tillegg hadde Politidirektoratet som tidligere nevnt utviklet noe de kalte *Enhetlig arbeidsmetode*, en slags manual som skisserer opp aktuelle metoder og grep og kommer med anbefalinger til hvordan ulike oppgaver kunne løses. I praksis var nok arbeidsmetoden trolig mindre enhetlig enn det var lagt opp til fra myndighetenes side, vi observerte store variasjoner fra distrikt til distrikt i hvordan oppgavene ble løst.

I noen grad så det imidlertid ut til at politiet etterkom anbefalingen om å legge bekymringsarbeidet inn i etablerte strukturer som politiråd og SLT, for å sikre informasjonsflyt og samordnet innsats, både i enkeltsaker og på et mer overordnet strategisk nivå. Politiråd ble sjelden nevnt av radikaliseringskontaktene når de snakket om eget arbeid, men ble ansett for å ha potensial for «å løfte problemstillinger», forankre beslutninger og gi anerkjennelse og prioritet til bekymringsarbeidet.

For å selge inn og for å få kommunene til å skjønne ansvaret, så er [politiråd] viktig. Nå har vi jo vært så heldige at det har vært gjort et veldig godt arbeid her i Område X i forkant. Så nå jobber vi også inn i forhold til Område Y, å få det temaet mer på dagsorden der. [...] Det at politistasjonssjef og ordfører og rådmann er der er jo for å ansvarliggjøre og forankre det sånn at det blir forankra i den øverste ledelsen. (Radikaliseringskoordinator)

I motsetning til politiråd, så SLT ut til å være en viktig samarbeidsform også i det daglige for de aller fleste av radikaliseringskontaktene. Mange var i tett kontakt med sin lokale SLT-koordinator og brukte SLT-koordinatorens nettverk aktivt for å iverksette tiltak. Der politiråd ble referert til som en strategi for å forankre arbeidet i kommunetoppen, så SLT ut til å være mer av et verktøy for arbeidet i den enkelte bekymringssak.

I tillegg til de eksisterende strukturene var det i noen kommuner opprettet spesielle arbeidsgrupper som spesifikt arbeidet med radikalisering og voldelig ekstremisme. Politiets radikaliseringskontakter var som regel representert her.

Da jeg var tilsatt i stillingen, så var det da satt ned en liten arbeidsgruppe for å få på plass en lokal handlingsplan så fort som mulig. [...] Og da var det jo også flere fra helse, skole, barnevern, ja flere etater også, som var inne i arbeidet med å ferdigstille handlingsplanen. PST og ... Men så da vi hadde implementert handlingsplanen, så sa vi at noen må følge opp denne, at tiltakene blir fulgt, evaluere, hele tida oppdatere ... Og det blir vårt mandat da, i kjernegruppa, og da er det [to fra politiet, SLT-koordinator og en ressursperson fra kommunene] som sitter og skal sørge for at tiltakene blir fulgt opp, og at samarbeidet fortsetter. (Radikaliseringskoordinator)

En del av nybrottsarbeidet knyttet til bekymring handlet altså om å bygge nye nettverk og drive politiarbeid på nye områder og på nye måter. Ved siden av å bidra til tverretattlig samordning av innsatsen og

informasjonsflyt, både med tanke på enkeltsaker og på et mer strategisk plan, samarbeidet enkelte av koordinatorene med andre instanser med sikte på å øke deres bevissthet og kompetanse på området radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Dette kunne for eksempel omfatte skolene. *Enhetlig arbeidsmetode* anbefaler egne skoleprogrammer. I noen distrikter hadde politiet slike. Dette innebar at politifolk reiste ut og holdt foredrag om radikaliserings, ekstremisme og bekymring for både skoleledelse, lærere og elever. En koordinator oppga også at vedkommende orienterte skoleansatte om varslingsrutiner og muligheter og begrensninger knyttet til taushetsplikt. En av hensiktene med dette var å sette skolene bedre i stand til å håndtere egne bekymringssaker, det vil si gjøre presise vurderinger av bekymringen og gå i dialog med eleven det var bekymring rundt, slik hun beskriver her:

De bekymringene jeg fikk i begynnelsen av 2015 var veldig vage. Det var veldig sånn «Ja, det er en gutt i klassen som har sagt at han støtter IS» eller «Det er en jente som har begynt å bruke hijab som har blitt veldig innesluttet». [...] Det var veldig lite å gå på. [...] Og det kan være alt og ingenting egentlig. [...] Så vi så jo det behovet, eller jeg så jo det behovet veldig kjapt. At her må vi få ut informasjon [ler lett]. Når det liksom begynte å nærme seg en førti-femti foredrag ut sånn på senhøsten og før jul, så hadde antall bekymringer gått veldig ned. Og de bekymringene jeg fikk i slutten av 2015 var mye mer alvorlig og mye mer konkret da. Der hadde de virkelig gjort en jobb da. Så det var tydelig at det hjalp å være ute og informere da. [...] For de hadde blitt tryggere i seg selv. De hadde turt å gå i dialog med den de var bekymret for ... Og vært nysgjerrig og spurt «Hva skjer med deg? Hva skjer i ditt liv? Hvordan har du det? Jeg ser sånn og sånn». Fått dem i dialog, da. Og da klarte jo folk å sile ut «Er dette barnevernssak?».

Skolen var viktig i særlig ett distrikt. I de andre arbeidet politiet mindre direkte mot skolene på denne aktive måten, men overlot dette mer til bekymringsarbeidere i kommunene. *Enhetlig arbeidsmetode* anbefalte også at politiet skal arbeide for, og delta i, dialog med trossamfunn, som del av arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, for eksempel via såkalt dialogforum. I det største distriktet lå dette ansvaret hos andre politiforebyggere, og radikaliseringskontaktene var kun i kontakt med trossamfunn i forbindelse med konkrete bekymringssaker. I minst ett distrikt deltok radikaliseringskoordinatoren i dialogforum selv.

Dialogforumet har fungert veldig bra egentlig, i forhold til å bli kjent, og vi ser nå at alle tør å snakke og si noe, og ... [...] Det er forskjellig tema fra gang til gang, og det er liksom forumet med å bestemme fra gang til gang, hva som skal være tema. Vi har jo selvfølgelig hatt temaer som radikalisering, vi har hatt høyreekstremisme, vi har hatt salafisme. [...] Så har vi også hatt ungdomskultur, litt sånn sosial kontroll. Vi har hatt barnevernet som tema [på en temakveld]. Vi skal også ha ny temakveld, hvor det handler om identitet, om det å være en del av en kultur, å vokse opp med foreldre som er fra en kultur ... Å ha et hjemland, på en måte og det å vokse opp i det norske samfunnet, og hvordan de to verdenene kan forenes.

I de mindre distriktene var politiet involvert med trossamfunnene i varierende utstrekning. I ett distrikt var politiet svært lite involvert i dialogarbeidet, som i hovedsak ble overlatt til kommunale aktører. Selv om politiets involvering var varierende, kan deres arbeid med trossamfunn og religiøs dialog sies å være et eksempel på hvordan bekymring for radikalisering og voldelig ekstremisme motiverer og gi mening til nye forbindelser og former for samarbeid. Å sørge for at religiøse organisasjoner og fellesskap snakker sammen og forstår hverandre bedre, er jo ikke en selvsagt politioppgave i andre sammenhenger.

I det hele tatt var det ikke alltid opplagt for våre informanter hvorfor politiet skulle ha nøkkelrollen i det tverretatlige samarbeidet. Det ble ofte påpekt at andre instanser hadde bedre forutsetninger, fordi de i motsetning til politiet hadde bred kontakt med publikum, også lenge før de var «blitt radikalisert» og kom i kontakt med politiet. Et sentralt eksempel her var skolen, slik vi diskuterer ovenfor. Et annet argument for at politiets nøkkelrolle var «kunstig» var at andre instanser «satt på tiltakene», det vil si kontrollerte de typiske ressursene som gjerne ble satt inn i individuelle forebyggingssaker. Politiet på sin side hadde strengt tatt bare ett tiltak overfor personer det var bekymring for, men som ikke hadde begått noe kriminelt, nemlig bekymringssamtalen. Disse innvendingene tatt i betraktning ville det kanskje vært vel så hensiktsmessig om kommunene fikk nøkkelrollen. Samtidig var det også slik at mange av kommunene manglet den ekspertisen lokalt politi etter hvert hadde opparbeidet seg på feltet radikalisering og ekstremisme. I tillegg kan det diskuteres om det virkelig var slik at politiet helt «manglet» tiltak. Som vi skal se særlig i kapittel 7, opplevde mange bekymringsarbeidere i politiet at de kunne

påvirke hvem som mottok tiltak og i hvilket tidsperspektiv, selv om de ikke selv sto for gjennomføringen av disse tiltakene. Et siste poeng som iblant ble trukket fram som argument for at politiet var best egnet til å ha «nøkkelrollen», var politiets autoritet. Denne talte for at deres involvering var mer effektiv overfor bekymringspersoner, selv i saker der man først og fremst så et behov for å sette inn tiltak som andre etater kontrollerer, som hjelp til jobb eller utdanning, bolig eller psykisk helsehjelp.

Juridiske muligheter og begrensninger

I vår undersøkelse fant vi at uklar og motstridende jus skapte betydelige utfordringer i det tverretatlige bekymringsarbeidet. Dilemmaene knyttet seg oftest til informasjonsdeling og taushetsplikt, både hos politiet og andre etater. Måten bekymringssaker ble håndtert på, der det tverretatlige samarbeidet sto sentralt, skapte et stort behov for deling av informasjon – både mellom politifolk, men også mellom politi og andre instanser. I utgangspunktet har imidlertid verken politiet eller andre tjenester anledning til å dele sensitiv informasjon om enkeltpersoner med hverandre.²⁷ Det kunne gjøre det vanskelig for politiet å få informasjon de opplevde at de trengte fra andre etater for å gjøre gode vurderinger. Taushetsplikten kunne også hindre politiet i å dele det de visste med andre etater, for eksempel for å få på plass hjelpetiltak. Noen slike utfordringer kunne løses via anonyme drøftinger, der bekymringstegn ble diskutert mellom etatene uten at navn ble nevnt.

Utveksling av taushetsbelagt informasjon kan imidlertid gjøres lovlig ved at den berørte personen, eventuelt foresatte dersom personen er mindreårig, gir sitt samtykke til det. Å hente inn slikt samtykke var løsningen i saker der kontakt var etablert, personen samarbeidet og var motivert for tverretatlig oppfølging. I andre saker ble det vurdert som uhensiktsmessig å etterspørre dette. Det gjaldt selvsagt særlig i en fase der

²⁷ For politiets behandling av opplysninger til politimessige formål, jf. politiregisterloven (2010) § 2 nr. 13, gjelder taushetsplikten i kapittel 5 og 6 i politiregisterloven. For politiets øvrige virksomhet gjelder forvaltningsloven (1967) § 13 til 13 bokstav f med de tillegg og begrensninger som følger av paragrafen her.

bekymringsnivået var uklart og taushetsplikten var til hinder for innhenting av informasjon for å avklare bekymring. Da ble gjerne hjemler for involvering av andre uten samtykke brukt. I politiregisterloven § 27, om avverging og forebygging av kriminalitet, heter det for eksempel at taushetsplikten ikke er «til hinder for at politiet utleverer opplysninger, dersom det er nødvendig for å avverge et lovbrudd» (Politiregisterloven, 2010). Under gitte omstendigheter kan politiet utlevere informasjon både til offentlige og private aktører. Et eksempel fra materialet vårt var at en skyteklubb ble informert om at politiet var bekymret for ett av deres medlemmer.

Videre sier loven at taushetsplikten heller ikke er «til hinder for at politiet utleverer opplysninger til andre offentlige organer og institusjoner som inngår i et kriminalitetsforebyggende samarbeid når det er nødvendig for å forebygge kriminalitet» (Politiregisterloven, 2010, § 9). Det behøver altså ikke være akutt fare for at en kriminell handling er i ferd med å skje for at det skal være mulig å utlevere informasjon til offentlige instanser. Loven presiserer dog at:

Utlevering må uansett være forholdsmessig i den konkrete situasjon, og det skal særlig legges vekt på om opplysningene formidles til en mottaker som er underlagt taushetsplikt, hvordan det kan forventes at mottaker benytter opplysningene og om opplysningene etter sin art eller kilde er beheftet med usikkerhet. Dersom det er mulig og hensiktsmessig å varsle den registrerte, bør dette gjøres før utlevering skjer. (Politiregisterloven, 2010, § 27)

Flere av bekymringsarbeiderne, både politifolk og andre, uttrykte en viss uro knyttet til deling av informasjon og håndtering av taushetsplikt. De opplevde at det var mye uklarhet og forvirring, både i politiet og i andre instanser, rundt hva som var lovlig og hva som ikke var det. Flere uttrykte også at man lett tydde til ad hoc-løsninger, framfor å gå inn i grundige undersøkelser og avklaringer av muligheter og begrensninger i de ulike sakene.

Lovreguleringen av bekymringsarbeidet har ikke vært et anliggende i våre undersøkelser. En samlet framstilling av reglene om avvergingsplikt og varslingsplikt, samt hvordan disse berører taushetsplikten i ulike instanser, kan man finne i Holmboe (2017). Denne boka bringer også forslag om lovendringer som kan harmonisere og gjøre reglene klarere. Vår

observasjon er at disse temaene i tillegg trenger en grundig empirisk utforsking som viser hvor «skoen trykker», både for å gjøre forebyggingsarbeidet mest mulig hensiktsmessig og effektivt og for å sikre rettssikkerheten til individer som av ulike grunner havner i politiets bekymringsøkelys.

Arbeidsmåter ovenfra og arbeidsmåter nedenfra

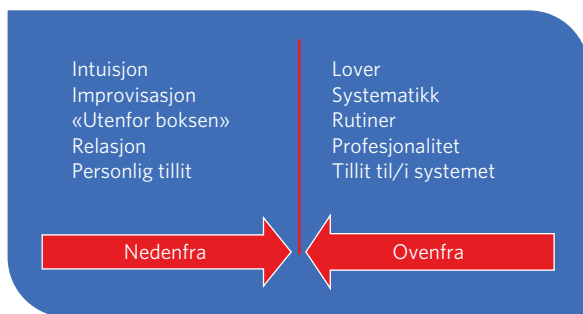
Ovenfor har vi beskrevet noe av innholdet i *Enhetlig arbeidsmetode* og noen viktige juridiske rammer for bekymringsarbeidet. Sammen med den nasjonale og de lokale handlingsplanene utgjorde de under vårt feltarbeid det vi kan kalle arbeidsmetoder for bekymringsarbeidet som kommer ovenfra.

I alle distriktene vi besøkte opplevde man at bekymringsarbeidet – til tross for at man tok i bruk disse ovenfra-metodene – i tillegg krevde at man på egen hånd utviklet både ny kompetanse og nye måter å arbeide på, som vi kan kalle nedenfra-arbeidsmåter. Det var vanlig å ha en opplevelse av å ha startet fra «scratch». Ikke bare var stillingene radikaliseringskontaktene besatte nye, det var også på mange vis arbeidet de skulle utføre. I begynnelsen av kapitlet siterte vi politi som omtalte arbeidet sitt som «nybrottsarbeid», der man «prøver og feiler». En annen sa om sitt distrikt at radikaliseringskontaktene hadde måttet bruke halvannet år på «å jobbe med seg selv», det vil si bygge opp kunnskap og kompetanse og utvikle en effektiv organisering av arbeidet, før de egentlig kom i gang med å håndtere saker. Flere klaget dessuten over manglende interesse og oppfølging ovenfra. Denne misnøyen kunne omfatte både ledelsen for politiet på nasjonalt nivå, og lokal ledelse.

En type effekt av at både stillingene og arbeidet er nytt, og den relative mangelen på fastlagte strukturer og rutiner, var altså at hver enkelt politi sto relativt fritt til å løse oppgaven på sin måte, og at de ulike distriktene utviklet noe ulike rutiner og kulturer. Mangelen på etablerte rutiner og prosedyrer så også ut til å gi mye rom til andre former for strategier og arbeidsmetoder enn de etablerte og de som kom via den hierarkiske linja som ellers styrer mye politiarbeid. Dette kom for eksempel til uttrykk i tett samarbeid og kontakt mellom radikaliseringskontakter fra ulike enheter (det kommer vi tilbake til i kapittel 6). Mange av bekymringsarbeiderne

snakket om behovet for «å tenke utenfor boksen», være kreativ og improvisere når man ble stilt overfor saker der man verken hadde konkret erfaring eller klare retningslinjer og rutiner å hvile på. Andre var mest opptatt av at rutiner og felles retningslinjer og prosedyrer måtte på plass og forankres i organisasjonen, enten det gjaldt samarbeid med andre instanser, innsamling og registrering av informasjon om bekymringspersoner eller gjennomføring av for eksempel bekymringsamtaler.

Vi observerte en viss spenning mellom de løse kategoriene vi kaller ovenfra-arbeidsmåter, der lover, systematikk, etablerte rutiner og «linja» fikk være førende, og nedenfra-arbeidsmåter, der man baserte seg mer på intuisjon, improvisasjon fra sak til sak, tiltak «utenfor boksen» og konkrete relasjoner (både mellom den enkelte bekymringsarbeider og bekymringspersonen og mellom bekymringsarbeidere i ulike etater). Denne spennin-gen, illustrert i figur 5.2, vil vi komme tilbake til underveis i boka.

Figur 5.2. Arbeidsmåter og -strategier nedenfra versus ovenfra

Godt gammeldags forebyggingsarbeid?

Samtidig som bekymringsarbeidet på mange måter ble opplevd som «nytt», understreket bekymringsarbeiderne ofte overfor oss at det hadde mye til felles med «helt vanlig forebyggingsarbeid». Det ble trukket fram at populasjonene var overlappende; personene det var knyttet bekymring til hadde ofte lignende bakgrunn og livssituasjoner som grupper forebyggende politi jobber med i andre sammenhenger.²⁸ Det var også vanlig

²⁸ Overlappingen forekom i noen tilfeller ved at bekymringspersonen(e) allerede var kjent for politiet fra mer generelt rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid når bekymringssakene oppsto.

blant bekymringsarbeiderne i politiet å mene at årsakene til radikalisering og voldelig ekstremisme var mange av de samme som årsakene til annen kriminalitet og sosiale problemer: marginalisering, vanskelige oppvekstvilkår, traumatiske livserfaringer, mentale helseutfordringer og så videre (ofte uttrykt som «utenforskap»). Som vi skrev i kapittel 2, er dette en observasjon som også langt på vei finner støtte i forskningen.

I tråd med at bekymringsarbeidet skulle foregå mest mulig innenfor etablerte strukturer, slik vi beskriver ovenfor, var et annet likhetstrekk instansene som ble koblet på og tiltakene som ble satt inn. Som i annet forebyggingsarbeid var Nav og kommunen sentrale samarbeidspartnere, og tiltakene var ofte relatert til arbeid/utdanning og i noen tilfeller helse. «Når det gjelder forebygging, så er det tverretatlig som gjelder», ble det gjerne sagt. Å ha oversikt over hjelpetilbudet i kommunene og kontakt med aktører som kunne «få ting til å skje» var dermed regnet som viktige ressurser for en radikaliseringskontakt å besitte.

Flere av politifolkene vi snakket med opplevde det som viktig å understreke disse likhetene med vanlig forebyggingsarbeid, og som en av dem uttrykte det: «avlive myten om at dette er noe helt annerledes. Det gjør [forebyggere i politiet og andre instanser] så redde». Bekymringsarbeiderne var opptatt av at tross koblingen til politikk og religion, temaer forebyggere vanligvis ikke jobbet med, så var både årsaker og løsninger ofte de samme i saker der den primære bekymringen var noe annet enn radikalisering og voldelig ekstremisme. Tross disse likhetene skal vi imidlertid se at bekymringsarbeidet skilte seg fra annet forebyggingsarbeid på viktige måter.

Uvanlig forebyggingsarbeid

Vanlig forebyggende politiarbeid er i all hovedsak rettet mot ungdom under 18 år. Majoriteten av personene våre informanter jobbet med, var derimot voksne (juridisk sett). Dette utgjorde kanskje den mest merkbare forskjellen i deres daglige arbeid. Som vi skal se utover i boka skapte dette utfordringer, fordi tenkemåter og framgangsmåter som har blitt utviklet for å fungere i møte med ungdom, kan være mindre effektive når forebyggingsarbeidet rettes mot voksne.

En annen sentral forskjell mellom bekymringsarbeidet og annet forebyggingsarbeid i politiet, var at bekymringsarbeidet hadde innslag fra justis på andre måter og i et annet omfang; det vil si at forebyggingsarbeidet var kombinert med etterretning, etterforskning og straff. Mest iøynefallende her var kanskje den relativt store betydningen *etterretning* hadde i bekymringsarbeidet. Ifølge Politidirektoratet er etterretning

en formålsstyrt prosess, som bygger på systematisk innsamlet, analysert og vurdert informasjon om personer, grupper og fenomener. [...] Begrepet etterretning har ulike betydninger og benyttes om prosessen, produktet som kommer ut av prosessen, og organisasjonen som utover etterretning. Formålet med etterretning er å skape gode produkter for beslutningsstøtte på strategisk, operasjonelt og taktisk nivå. (Politidirektoratet, 2014, s. 18)

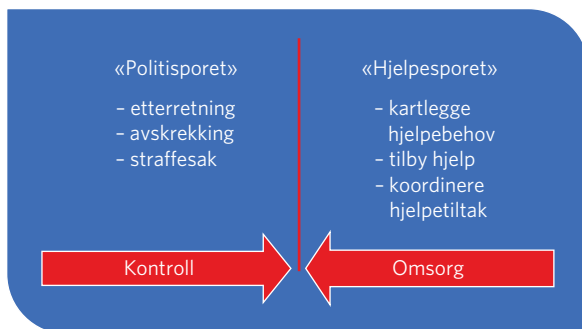
Slik systematisk innsamlet, analysert og vurdert informasjon var ansett som helt nødvendig når bekymringsarbeiderne skulle behandle sine bekymringssaker, og etterretning var dermed et delmotiv i det meste de foretok seg (dette diskuterer vi nærmere i kapittel 7, som tar for seg bekymringssamtalen). At etterretning fikk så mye plass fikk enkelte av radikaliseringskontaktene til å stille spørsmål ved om det strengt tatt var rimelig å kalle det de holdt på med forebygging, som vanligvis var forbundet med andre arbeidsmetoder. Dette spørsmålet dukket blant annet opp på et møte der vi var til stede. Svaret fra radikaliseringskoordinatoren som ledet møtet var følgende: «Det er en overlapping [mellom etterretning og forebygging]. Og det er jævla interessant og jævla viktig. Jeg tror det arbeidet vi gjør nå kommer til å endre hva forebyggingsarbeid er om ti år.»

Igjen ser vi oppfatningen av at bekymringsarbeidet var nybrottsarbeid, som skilte seg fra annet politiarbeid på bestemte måter. Denne radikaliseringskoordinatoren hevdet dessuten på samme møte at metoder og tenkemåter fra dette nybrottsarbeidet vil virke tilbake på generelt forebyggingsarbeid, og skape endringer der.²⁹

²⁹ Det bør dog nevnes at koordinatoren etter dette utsagnet la til «Hvis det blir lagt merke til, da», noe som utløste innforståtte smil og latter hos de andre. Denne kommentaren og reaksjonen den fikk reflekterte nok en nokså utbredt opplevelse hos bekymringsarbeiderne av at politietaten ikke viste tilstrekkelig anerkjennelse av hvor krevende og omfattende arbeidet deres var, og hvor mye innsats som ble lagt ned i å finne måter å løse det på.

I noen saker ble bekymringsarbeidet drevet parallelt med ordinære straffesaker. Det typiske eksempelet her var returnerte fremmedkrigere som ble tilbudt hjelpetiltak, for eksempel mentor under soning eller i forbindelse med løslatelse. I andre saker tok politiet ut straffesak for eksempel for trusler, vold eller våpenbesittelse, samtidig som man holdt bekymringsamtaler med den aktuelle personen, eller koblet på hjelpeapparatet for bistand til utdanning, arbeid eller bolig. At straffesaker og forebyggingstiltak foregår parallelt er ikke uvanlig i saker som dreier seg om ungdom. Det uvanlige her var kanskje, foruten at man jobbet med personer over 18, at straffesakene som gikk parallelt kunne være av svært alvorlig karakter. En radikaliseringskontakt fortalte for eksempel at han hadde forsøkt å komme i dialog med en mistenkt returnert fremmedkriger «for å hjelpe han»; det vil si «kanskje få han inn til en samtale hos psykolog, få han inn til Nav og sånne type ting». Samtidig visste både radikaliseringskontakten og personen han hadde fått i oppdrag å hjelpe at Politiets sikkerhetstjeneste drev etterforskning i samme sak. Dette skapte en lett absurd situasjon der bekymringspersonen ved å ta imot hjelpen han ble tilbudt nærmest innrømmet forholdet han ble etterforsket for (at han hadde kriget i Syria og kanskje trengte hjelp fordi han var traumatisert av denne erfaringen). Ikke overraskende avviste han alle tilbud, og viste lite interesse for å ha kontakt med forebyggende politi.

Denne historien illustrerer en høyst praktisk konflikt mellom kontroll- og omsorgsaspektene ved bekymringsarbeidet; den ene agendaen ødelegger for den andre. Konflikten var sjelden fullt så tilspisset, men vi observerte at bekymringsarbeidet var preget av beslektede former for spenning mellom kontrollaspekter og omsorgsaspekter. Blant bekymringsarbeiderne ble omsorg og kontroll iblant framstilt som adskilte agendaer, såpass at de ble omtalt som ulike «spor»: «politisporet» og «hjelpespor». I det førstnevnte knyttet målene og metodene seg til justissektoren og mer tradisjonelt politiarbeid, i det sistnevnte seg til sosialsektoren og sosialt arbeid (se figur 5.3). Disse to sporene kunne ikke alltid enkelt kombineres og forenes, fordi tenkemåtene og metodene er svært forskjellige. Politifolkene vi studerte valgte ulike måter å håndtere dette dilemmaet på, og vektet også de ulike sporene forskjellig. I neste avsnitt skal vi se eksempler på hvordan det kunne arte seg.

Figur 5.3. «Sporene» i bekymringsarbeidet

Fire idealtypiske tilnærminger

Ovenfor har vi identifisert to spenninger som vi mener preget det praktiske bekymringsarbeidet: den mellom ovenfra-praksiser og nedenfra-praksiser og den mellom omsorg og kontroll, uttrykt som «hjelpesoret» og «politisporet». De ulike distriktene og bekymringsarbeiderne valgte ulike måter å balansere disse på, og løsningene varierte fra sak til sak. Ikke minst varierte det hvilke ressurser de hadde å spille på utenfor seg selv, det vil si hvor rask og godt de kunne få i stand et samarbeid med aktører som SLT eller Nav. For å illustrere hvordan dette kunne arte seg, og hvordan ulik vektning av nedenfra og ovenfra, hjelpespor og politispør kunne gi utslag, vil vi skissere opp fire ulike tilnærminger til en tenkt case som kombinerer disse på ulike måter. Disse tilnærmingene er idealtypiske, og er ikke forsøk på å beskrive arbeidsmåter i bestemte distrikter eller enheter. I virkeligheten var bildet selvsagt mindre skjematisk. De aller fleste av bekymringsarbeiderne varierte sine tilnærminger fra sak til sak og over tid. Mer enn å beskrive forskjellen på ulike bekymringsarbeidere forskjellige steder, er de altså ment å illustrere motsetningene i arbeidet.

Case: En ungdomsskole melder om at tre gutter som er elever ved skolen har kommet med rasistiske utsagn i skoletimene og tegnet hakekors på en av skolens bygninger.

Kontroll – ovenfra: Politiet går inn i saken og innhenter informasjon fra ulikt hold, og bruker mye ressurser på å registrere og systematisere

opplysninger i etterretningsverktøyet Indicia. Også framgangsmåter og tiltak skriftliggjøres. En betjent fra forebyggende avsnitt avholder bekymringsamtaler med guttene og foreldrene deres, mens etterforskere går inn i straffesaken. For den av guttene som er over den kriminelle lavalder opprettes det straffesak for hærverk. I de andre sakene tas bekymringen ned, men barnevernet varsles.

I en kontroll-tilnærming vektet politimetoder som etterretning, avskrekking og etterforskning, og de mer aktive hjelpefunksjonene overlates til andre instanser, uten at politiet er direkte involvert i disse. Ovenfra-tilnærming vil gjerne innebære at man prioriterer å systematisere og ensrette metodene, og det brukes ressurser på å etablere felles framgangsmåter, både for innhenting og registrering av informasjon og for vurdering av bekymring i sakene. Man er også opptatt av notoritet, det vil si at alt man foretar seg er dokumentert på korrekt vis.

Kontroll – nedenfra: *Også her går politiet inn selv og gjør undersøkelser. Ettersom en politibetjent på forebyggende avsnitt kjenner til disse guttene fra generelt forebyggingsarbeid i lokalmiljøet, avholder han bekymringsamtaler, selv om han ikke vanligvis er involvert i arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme. I bekymringsamtalene mener forebyggeren at han oppnår god dialog med alle guttene og foreldrene deres, og han opplever at guttene oppfatter alvoret i saken. Dette mener han gir gode prognoser for positiv utvikling i framtiden. Han fraråder derfor foreløpig straffesak, noe som blir etterfulgt. Til gjengjeld vil han holde jevnlig oppfølgingsamtaler på politistasjonen med en av guttene, for å gjøre det tydelig at politiet følger med på ham. Barnevernet kobles også inn, men samarbeidet er begrenset.*

En tilnærming som kombinerer kontroll med en nedenfra-strategi legger også vekt på etterretning, etterforskning og avskrekking framfor andre metoder. I motsetning til kontroll – ovenfra tar man utgangspunkt i hver enkelt sak, heller enn å bruke ressurser på å etablere systemer. Framfor å være opptatt av felles framgangsmåter og retningslinjer, vil man i denne tilnærmingen etterstrebe fleksibilitet og rom for skjønn, improvisasjon og relasjoner.

Omsorg – ovenfra: Politiet går ikke direkte inn i saken umiddelbart. De ber en miljøarbeider på skolen som kjenner guttene å ha samtaler med dem. Politiet deltar bevisst ikke i samtalene, men forbereder miljøarbeideren og foreslår spørsmål og framgangsmåter. Basert på informasjon som kommer fram i samtalene, bestemmer politiet seg for følgende tiltak: 1) Utvikle et foredrag for lærerne om ekstremisme og radikaliseringsprosess på den aktuelle skolen, som seinere skal holdes på alle skolene i området. 2) Oppfølging ved miljøarbeideren på skolen for en av guttene, veiledet av radikaliseringskontakten. 3) Gutt nummer 2 sjekkes ut av saken, ettersom man mener det ikke er behov for mer oppfølging. 4) Den tredje gutten og foreldrene hans innkalles til bekymringsamtale på politistasjonen. Basert på denne samtalen og flere oppfølgingssamtaler opprettes det en individuell plan i samarbeid mellom politi, barnevern, helsevesen (BUP) og skolen. Radikaliseringskontakten i politiet får rollen som koordinator av den individuelle planen.

Her går politiet mer aktivt inn i hjelpesporet enn det som kanskje er vanlig ellers, framfor å prioritere de typiske politimetodene. Samarbeid mellom flere instanser er det sentrale virkemiddelet. Politiet inntar gjerne en koordinerende rolle i dette samarbeidet, og er dermed direkte involvert i arbeid som vanligvis anses som utenfor politiets område. I tillegg vil kompetanseheving, for eksempel i skolen og førstelinja i hjelpeapparatet, være prioritert. Ovenfra-tilnærming indikerer en vektlegging av systematikk og en ambisjon om å forankre arbeidet i toppen, ikke bare i politiet, men også i kommunen.

Omsorg – nedenfra: Etter innledende samtaler med skolen og andre involverte, kaller radikaliseringskontakten de aktuelle guttene og foreldrene deres inn til bekymringsamtaler. Samtalene gjør at politiet «tar ned» bekymringen i to av sakene. I den tredje bestemmer radikaliseringskontakten seg for å beholde kontakten med gutten og avholde oppfølgingssamtaler. Hensikten med disse samtalene er både å monitorere utviklingen hans og å bidra med støtte i en endringsprosess. Bekymringsamtalen blir avholdt på politistasjonen. I oppfølgingssamtalene tar radikaliseringskontakten gutten med seg ut i skogen. Etter guttens eget ønske lærer politimannen han å tenne bål og lage mat ute i naturen. Stedet radikaliseringskontakten har

valgt, har tilknytning til andre verdenskrig og politimannens egen familiehistorie. Slik får han anledning til å snakke med gutten om nazismen i et historisk perspektiv, med en personlig vri. Samtalene handler imidlertid mest om guttens situasjon og framtid. Etter en håndfull samtaler tar politimannen bekymringen ned, men beholder kontakten med skolen for å forsikre seg om at den positive utviklingen fortsetter.

Også i denne tilnærmingen vil hjelpespolet være prioritert, men man vil være mer opptatt av å bruke ressursene i enkeltsaker, framfor å bygge systemer. I likhet med kontroll – nedenfra er man opptatt av at både saker og politifolk er forskjellige, og at det gir et behov for fleksibilitet og mulighet til for eksempel å benytte seg av etablerte relasjoner og nye metoder framfor å gjøre ting «etter boka».

Konklusjon

Bekymringsarbeidet vi beskriver i denne boka hadde en rekke konkrete og ulike mål: hindre folk i å bli ekstremister, hindre kjente ekstremister i å radikaliseres andre, hindre kjente ekstremister i å forårsake vold / reise som fremmedkrigere, samt å bistå ekstremister i exit-prosess, det vil si brudd med ekstreme miljøer og ideologier.

I innledningen og i kapittel 4 argumenterte vi for at bekymring, slik det brukes i dette feltet, rommer elementer som delvis står i motsetning. I dette kapitlet har vi forsøkt å vise at slike spenninger også preget det praktiske bekymringsarbeidet i politiet. Vi har pekt på noen trekk ved dette arbeidet som vi mener skapte særskilte utfordringer og dilemmaer for bekymringsarbeiderne, utfordringer som ble ulikt løst i de ulike distriktene, av ulike individer i ulike kontekster, med det resultat at bekymringsarbeidet sjelden bar preg av å være enhetlig. Ett av disse trekkene ved bekymringsarbeidet var at det var *nytt*. Politiorganisasjonen manglet langt på vei retningslinjer, metoder og prosedyrer som kunne overføres i den hierarkiske linja.³⁰ Dette hadde gjort det nødvendig for

³⁰ Som nevnt var ikke det omtalte dokumentet *Enhetlig arbeidsmetode* offentlig publisert, og det hadde aldri hadde noen offisiell status. Slik sett bar det preg av å være en pragmatisk løsning på mangelen på retningslinjer.

bekymringsarbeiderne å utvikle metoder og tenkemåter «mens de går», etter eget skjønn og innenfor rammene av hva som var mulig i situasjonen. Vi fant at disse løsningene varierte langs en akse der vi har kalt den ene polen *ovenfra* og den andre *nedenfra*. I den førstnevnte enden av akse finner vi måter å organisere arbeidet på som forholder seg tett til loven og til institusjonenes hierarki og systematikk (formelle kommandolinjer, retningslinjer og prosedyrer). I *nedenfra*-enden ligger en mer pragmatisk måte å løse oppgavene på, der fleksibilitet, konkrete relasjoner, individuelt skjønn, intuisjon og personlige relasjoner får større plass (gjærne uttrykt som «utenfor boksen»). Vår observasjon var at det varierte en god del hvordan lokalt politi løste nøkkelrollen de hadde fått tildelt, både mellom distrikter og mellom de individuelle radikaliseringskontaktene, og denne variasjonen har vi forsøkt å illustrere via fire idealtyper.

Et annet sentralt trekk ved bekymringsarbeidet var at det kombinerte kontroll og omsorg på nye måter. Blant bekymringsarbeiderne ble disse gjerne referert til som «spor»: «hjelpesporet» og «politisporet». De to sporene produserer også ulike effekter i spennet mellom sikkerhet og demokrati. Politisporet blir ansett å være mer effektivt i et sikkerhetsperspektiv; en antakelse som vil bli behørig problematisert i løpet av boka, men vil alltid løpe risikoen for å produsere mistillit og mistenksomhet. Hjelpesporet legger mer til rette for tillit og inkludering, men kan samtidig kreve enormt med ressurser, uten å kanskje ha større virkning på sikkerhetssituasjonen. Prioritering mellom sporene berører altså på lengre sikt og i et større perspektiv samfunnet langt ut over de individuelle bekymringssakene. Å gjøre en vellykket prioritering mellom hjelpesporet og politisporet er dermed en sentral og, som vi skal se, utfordrende del av bekymringsarbeidet. Dette vil vi diskutere eksempler på videre utover i boka. Våre funn her antyder at innsatsen politiet gjør bør evalueres av eksterne med henblikk på forbedringer og mer systematikk, og at en større erfaringsutveksling mellom flere «politidistrikter» trolig ville være hensiktsmessig.

Motsetningen mellom omsorg og kontroll er selvsagt ikke unik for feltet forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme, men snarere noe som preger velferdsstatens prosjekt som helhet. Kjersti Ericsson beskriver for eksempel hvordan kontroll og omsorg forenes og forhandles

mot hverandre i barnevernets praksis overfor foreldre i ulike faser av barnevernets historie (Ericsson, 1996). Samtidig skiller bekymring i dette feltet seg ut på betydningsfulle måter. Sammenlignet med for eksempel barnevernets bekymring for livssituasjonen og utviklingen til et bestemt barn, står det enda mer på spill når man er bekymret for radikaliserings og voldelig ekstremisme. I dette tilfellet møter det sosialpolitiske, sikkerhetspolitiske, individuelle skjebner møter skade, død og redsel som potensielt rammer hele samfunn. «Bekymring» uttrykker dermed ikke utelukkende et behov for å gripe inn overfor sårbare individer og familier i risiko, selv om også dette kan være et element i det komplekset av mistanke og motiver som rommes av begrepet. Det handler også potensielt om å beskytte mot virksomhet som tar sikte på å undergrave samfunnet slik vi kjenner det. Dermed får «bekymring» et enda bredere nedslagsfelt; det favner ikke bare sosialpolitikken kombinasjon av kontroll og omsorg, men hjelper også til med å koble sosialpolitikken til sikkerhetspolitikk og i ytterste instans til selve eksistensen til det moderne liberale demokratiet. Sagt på en annen måte: Bekymring bidrar til å skape mening og sammenheng i et felt fylt av overskridelser av grenser og sammenblanding av kategorier.

